

Eenheid en verscheidenheid

– Radha Burnier

Het doel van de Theosofische Vereniging is niet alleen om ons de gelegenheid te geven om kennis en wijsheid te vergaren, maar ook om ons te realiseren dat wij allemaal deel uitmaken van een eenheid. Hoewel we hier op deze zomerschool niet allemaal dezelfde taal spreken, geeft het feit dat we samen bezig zijn met een gezamenlijk werk ons een gevoel van eenheid.

Radha Burnier is Internationaal Presidente van de Theosophical Society.

Het verband tussen eenheid/heelheid en verscheidenheid/diversiteit kan op verschillende manieren uiteengezet worden. De formulering “eenheid en verscheidenheid” suggereert dat er tegelijkertijd twee verschillende dingen bestaan: eenheid enerzijds en verscheidenheid anderzijds. Misschien lijkt er zelfs een conflict tussen die twee te bestaan. Veel mensen voelen een dergelijke tegenstelling.

Men verlangt naar relaties, naar vriendschappen en affectie. Er is soms ook een zekere afkeer van mensen met wie we niet in harmonie zijn voor wat betreft hun manier van doen of hun gedrag.

Soms wel en soms geen behoefte hebben aan gezelschap geeft voor een deel dat conflict aan dat men voelt tussen eenheid en verscheidenheid.

Als we spreken over eenheid en verscheidenheid, zien we verder dat veel mensen de formulering “eenheid in verscheidenheid” gebruiken, ook Gorbatsjov toen hij aan de macht kwam! Dit houdt in dat, hoewel er verscheidenheid bestaat, veel mensen hierachter een eenheid aanvoelen. We verschillen allemaal van elkaar, fysiek natuurlijk, maar we denken en gedragen ons ook anders.

Toch is er tegelijkertijd een eenheid in het feit dat we allemaal menselijke wezens zijn met dezelfde menselijke reacties van

vreugde of verdriet, van hoop of vrees. We kunnen een dergelijke onderliggende eenheid midden tussen de enorme hoeveelheid diversiteit aantreffen, achter elk afzonderlijk ding.

In oude teksten kan men voorbeelden vinden: van hout kunnen veel soorten speelgoed gemaakt worden, die olifanten, huisjes of bomen voorstellen. Maar of het nu een boompje of een olifant voorstelt, in principe is het gewoon hout. We kunnen vooral nadenken over al de verschillen, of ons realiseren wat het gemeenschappelijke is, midden tussen al die verschillen.

Het maakt groot verschil of je denkt in termen als “eenheid én verscheidenheid” of “eenheid in verscheidenheid”. Maar er is een nuancering die dit in nog een ander licht plaatst. Het moderne denken gaat deze kant op en benadert de oude wijsheid steeds verder. Vanuit dit oogpunt is de eenheid niet gelegen in verscheidenheid, maar is eenheid verscheidenheid.

We kunnen vooral nadenken over de verschillen, of ons realiseren wat het gemeenschappelijke is, midden tussen al die verschillen.

Als je naar een regenboog kijkt, is dat dan één ding (een regenboog), of is het een veelvoud van kleuren? Als die veelvoud van kleuren niet zou bestaan, zou het geen regenboog zijn. Als die kleuren apart van elkaar bestonden (een kleur hier en eentje in Afrika), dan zou het geen regenboog zijn. Dus in de regenboog bevindt zich zowel eenheid als verscheidenheid. Dat betekent dat eenheid in feite niet verschilt van verscheidenheid. Als we dit zouden inzien, zouden we veel verschillende zaken heel anders benaderen.

In een muziekstuk kan er geen ongedifferentieerde stroom van geluid zijn. Dan zou het namelijk geen muziek zijn. Er moeten veel variaties in zitten om het tot muziek te maken, maar deze variaties

moeten zich vermengen, samenvloeien tot een harmonieuze eenheid.

Ook onze lichamen werken zo: in feite werkt alles in het leven zo. Onze lichamen bestaan uit veel verschillende elementen (weefsel, organen, ledematen enzovoort).

Als al deze elementen niet perfect als eenheid zouden samenwerken, geregisseerd door wat we eenvoudigweg even “wil” noemen, dan zou het lichaam niet bestaan. Het lichaam is dus een eenheid en een verscheidenheid.

In het moderne denken, vooral bij hen die de “vooraanstaande wetenschappers” worden genoemd, komt men tot het besef van dit feit. Zij zeggen dat wij en het universum waarin we leven en bewegen deel uit maken van een grote zee van beweging en licht. Dit herinnert ons er aan dat mevrouw Blavatsky zei dat beweging één van de eerste beginselen is. Subatomaire deeltjes zijn niet altijd deeltjes. Het deeltje wordt een golf en de golf wordt weer een deeltje. Die deeltjes komen voortdurend tot bestaan vanuit een onuitputtelijke energiebron en verdwijnen dan weer.

Alle zo genoemde materie in het universum is onderling verbonden door middel van golven die elkaar beïnvloeden. Elk deel van het universum is dus verbonden met elk ander deel. We bevinden ons in een universum waar alles met elkaar in verbinding staat, een intercommunicatief universum. Wetenschappers houden zich bezig met het fysieke universum, al is dat geheel onzichtbaar voor ons.

De oude wijsheid, of we die nu kennen als theosofie, Vedanta of wat dan ook, stelt dat deze fysieke wereld een afspiegeling is van verscheidene niveaus met een veel subtielere realiteit. Dit wordt aangeduid met het aloude axioma “Zo boven, zo beneden; zo beneden, zo boven.”

Vanuit het subtielere niveau, dat van manas, vanuit het gebied van het begeertedenken vloeit alles uit dat tot dat bestaansgebied behoort. Ook daar is leven een eenheid; op dat gebied komen vele vormen naar voren, zoals golven vanuit de oceaan of bladeren aan een boom in de lente.

Op de nog ijlere gebieden, de causale niveaus, is het net zo: er is een eenheid die op hetzelfde moment een verscheidenheid inhoudt. Ze kunnen niet van elkaar gescheiden worden, zoals de golven niet gescheiden kunnen worden van de oceaan.

Zo zien we dat er, onder de fysieke werkelijkheid die de wetenschappers nu aan het ontdekken zijn, een reden, een basis is op een veel dieper niveau. Die basis doet het fysieke universum ontstaan.

Krishnamurti vermeldt in zijn dialoog met David Bohm een basis die ten grondslag ligt aan alles dat we kennen en waarnemen. Hij zegt ook dat hierachter nog een andere bestaansgrond ligt, een zeer raadselachtige stelling.

In de Bhagavad Gita wordt iets soortgelijks gesteld, namelijk dat onder de hele gemanifesteerde werkelijkheid het ongemanifesteerde ligt. Nog verder achter dat gemanifesteerde en ongemanifesteerde bevindt zich een werkelijkheid waarover we niet kunnen denken, die we niet kunnen benoemen.

De natuurkundige David Bohm lijkt eveneens aan te geven dat er verschillende lagen/ niveaus zijn (het impliciete binnen het expliciete) die allen deel uitmaken van de eenheid. De delen zijn niet afgescheiden van het geheel. Ieder deel op zich is in essentie hetzelfde als het geheel en vertoont verschillende kenmerken van dat geheel. De microkosmos is de macrokosmos.

Hierover staan welbekende uitspraken in religieuze teksten, bij voorbeeld in de bijbel: "In den beginne was het Woord; en het Woord was bij God; en het Woord was God.". Het Woord verwijst naar de mogelijkheid om in de wereld tot manifestatie te komen. Dit kon niet gescheiden worden van de ongemanifesteerde basis van waaruit het voortkwam, de basis die, zelfs als het tot manifestatie kwam, deel blijft uitmaken van het ongemanifesteerde. Dit is een paradox. Mevrouw Blavatsky zei ook dat er vanaf het tijdstip van manifestatie paradoxen waren. De absolute Werkelijkheid brengt uit zichzelf dingen tot manifestatie die van die absolute werkelijkheid

zelf lijken te verschillen, terwijl die werkelijkheid blijft wat het altijd was. Datgene wat tot uitdrukking komt lijkt alleen verschillend, maar is altijd het zelfde als de Bron.

In verband hiermee vermelden de grote spirituele teksten, de Upanishaden, dat "Dat" (het ongemanifesteerde) "volheid" is. Het gemanifesteerde is eveneens volheid. Volheid is uit de volheid voortgekomen, die tegelijkertijd altijd vol blijft.

Onder de hele gemanifesteerde werkelijkheid ligt het ongemanifesteerde. Nog verder achter dat gemanifesteerde en ongemanifesteerde bevindt zich een werkelijkheid waarover we niet kunnen denken, die we niet kunnen benoemen.

Laten we dit eens op een eenvoudiger manier beschouwen. Pas als we de veelheid zien, zijn we ons bewust van het unieke. Als het vele niet zou bestaan, dan zouden we alleen het gelijke zien, homogeniteit. Door de nadruk te leggen op het oneindige aantal verschillen binnen de mensheid, worden we er toe verleid om te denken dat we tegenover elkaar staan, of naast elkaar. Ondanks al deze verschillen zijn we echter allemaal mens. Dit gemeenschappelijke, dat we allemaal mensen zijn en deel uitmaken van het zelfde leven, maakt ons allen één. Dit gelijktijdige bestaan van twee zaken die tegenover elkaar lijken te staan confronteert het denkvermogen van de serieuze onderzoeker met een paradox, net als het kleine deeltje dat tevoorschijn komt als een golf ons voor een raadsel stelt. Als we echter beseffen dat er een immense, onuitputtelijke energiebron bestaat waaruit soms deeltjes omhoog komen om er daarna weer naar terug te keren, zoals vonkjes vanuit een vlam spetteren, dan wordt de paradox opgelost.

We moeten onszelf aanleren om op deze manier na te denken over onszelf en over alle levende wezens: wij, of datgene waarvan we denken dat wij het zijn, verschijnen tijdelijk vanuit een onuitsprekelijke basis en versmelten daarna weer met “Dat” waaruit wij voortkwamen. Dan zouden we ons tijdelijke bestaan op het fysieke niveau met andere ogen bekijken. Het lichaam zou dan niet die enorme aandacht krijgen die we er nu aan geven. Het lichaam en de zintuigen zijn belangrijk geworden, omdat wij denken dat ze zo belangrijk zijn. Als we kijken naar personen die niet zo denken als wij, die onbewust en in volle onschuld leven, dan zouden we zien dat zij even onbewust en onschuldig weer ophouden te bestaan (sterven). Ze worstelen niet en piekeren evenmin: “Waarom ben ik niet mooier?” Wij mensen hebben al dit soort problemen gecreëerd met ons denkvermogen. Elk ander wezen is eenvoudigweg wat het is.

Door steeds te vergelijken gaan we voorbij aan de essentie en de schoonheid.

Dus in feite creëren gedachten de problemen. Een dergelijke manier van denken kan de paradox van het bestaan, dat eenheid en verscheidenheid in feite hetzelfde zijn, niet doorgronden. Om door te dringen tot het raadsel van deze paradox moet het denkvermogen niet denken in tegenstellingen. Helaas zitten wij verstrikt in deze gewoonte van een dualistische waarneming. We zijn ook getraind om zo te denken: als een persoon niet goed is, dan moet hij wel slecht zijn; als er geen overwinning is, dan zijn we verslagen. Misschien zijn overwinning of verlies echter beelden die we onszelf voorspiegelen.

Als een kind de beste van zijn klas is of een student de beste van de universiteit, is dat dan een overwinning? En als hij dat niet bereikt is dat dan een nederlaag? Wij zelf creëren dit verschil, deze tegenstelling. In feite ligt alleen het feit daar. Sommige kinderen bereiken de top, omdat nu

eenmaal niet iedereen aan de top kan staan. Als dat zo was, zou het geen top meer zijn!

Ons denkvermogen scheidt een universum waar tegenstellingen erg belangrijk zijn geworden. De tegenstellingen ontstaan door te vergelijken en te meten met maatstaven die we zelf hebben uitgevonden. We zijn gewend om ons zelf te meten en te vergelijken met anderen. We vergelijken anderen met elkaar. Zo creëren we een illusoire, mentale wereld om ons heen. Als er in die schaduwwereld verscheidenheid is, dan kan daar geen eenheid bestaan; het woord eenheid op zich is een idee, en geen werkelijkheid die ervaren wordt. Om vanuit de schaduwwereld naar buiten te komen zou het van belang kunnen zijn om te herkennen, en vooral zich te realiseren, dat alles is wat het is, dat ieder afzonderlijk bestaan slechts één uitdrukking is van die eenheid met zijn talloze facetten. De regenboog bestaat niet alleen uit zeven kleuren, maar heeft vele kleurnuances: iedere nuance is een unieke uitdrukking van de eenheid, van het totaal dat samen die regenboog vormt. We hoeven niet te beslissen welke kleurnuance beter is dan de andere. Als we ons daar mee bezig zouden houden, zou de schoonheid en het wonder van de regenboog aan ons voorbij gaan.

Het hele leven is als die regenboog. Vele leraren hebben geprobeerd om de mensheid te helpen om het illusoire denken op te heffen naar een niveau van wat men tegenwoordig holistisch denken noemt.

Eigenlijk bevat de term holistisch denken een tegenstelling op zich (contradictio in terminis). Het is immers de gewoonte van ons gewone denkvermogen om te scheiden, te differentiëren, tegenstellingen te zien, het één met het ander te vergelijken door te meten en te evalueren. Het holistische bewustzijn stijgt daar juist boven uit. Er gaat een ander vermogen in ons functioneren, een vermogen om alles te zien zo als het is, niet door het met andere dingen in ruimte en tijd te vergelijken. Door steeds te vergelijken gaan we voorbij aan de essentie en de schoonheid.

Als we naar iemand kijken en hem vergelijken met de persoon die hij vroeger was, als kind of jongere, dan krijgen we het gevoel dat er iets ontbreekt en dan hebben we afbrekende kritiek. Geen enkel ouder lichaam is nu eenmaal vrij van rimpels en heeft de zachte en gladde huid van een jong lichaam. Veel mensen maken zich zorgen om dit soort zaken, omdat hun denkvermogen mechanisch direct vergelijkt. Maar, op ieder punt in de tijd, is iets alleen wat het is. Alles in een bepaalde ruimte is wat het is: alleen maar een tijdelijke uitdrukking, die als een golf omhoog komt uit de immense zee van bestaan.

Als we nadenken over eenheid en verscheidenheid, zonder tussen die woorden een “en” of een “in” te zetten, als we inzien dat eenheid eenvoudigweg verscheidenheid is, dan brengt dit een bewustwording naar voren van de volheid en de onuitputtelijke rijkheid van het Ene Absoluete.

Misschien is dit iets om diep over na te denken en te mediteren.

Vertaling:
Anne Myrthe Iken
Els Rijnker

Het hoofdbestuur van de
Theosofische Vereniging in Nederland
wenst alle leden, abonnees en lezers van Theosofia
een inspirerend 2003 toe.

